

Citation: Damar, A., & İraz, R., Entelektüel Sermaye Ve Rekabet Avantajı Ölçeklerinin Türkçe'ye Uyarlanması Ve Değişkenler Arasındaki İlişkiler: KOBİler Üzerine Bir Araştırma, BMIJ, (2020), 8(5): 4487-4520 doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v8i5.1653>

ENTELEKTÜEL SERMAYE VE REKABET AVANTAJI ÖLÇEKLERİNİN TÜRKÇE'YE UYARLANMASI VE DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER: KOBİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

Arif DAMAR²

Received Date (Başvuru Tarihi): 18/10/2020

Rıfat İRAZ³

Accepted Date (Kabul Tarihi): 16/12/2020

Published Date (Yayın Tarihi): 25/12/2020

Çalışmada ilk yazar Sorumlu Yazar (Corresponding Author) rolündedir.

ÖZ
Anahtar Kelimeler:
Entelektüel Sermaye,
Rekabet Avantajı,
KOBİ'ler

JEL Kodları:
M12

Küreselleşmeyle birlikte bilginin önemi giderek artmaktadır. "Bilgi güçtür" anlayışıyla birlikte işletmeler sahip oldukları bilgiyi, deneyimi, yetenekleri geliştirerek rakiplerinden daha önce çevresel değişikliklere, belirsizliklere uyum sağlayarak, cevap vererek başarılı olma, farklı olma ve rekabet avantajı sağlama niyetindedirler. Bu bağlamda araştırma sorusu "KOBİ'lerin entelektüel sermaye düzeyleri rekabet avantajını etkiler mi?" şeklinde belirlenmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada 10-249 çalışana sahip işletmelerin (KOBİ) entelektüel sermaye düzeylerinin rekabet avantajı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Diğer yandan Türkiye'de KOBİ'lerin entelektüel sermaye düzeylerinin ve rekabet avantajının ölçümüne yönelik iki farklı ölçüm aracının dil eşdeğerliği ile geçerlik-güvenirlikleri araştırılmıştır.

Ampirik araştırma niteliğinde olan bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. KOBİ'lerde yönetici olarak görev yapan çalışanlar araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Kolayda örnekleme tekniği ile belirlenen 130 katılımcıdan veriler elde edilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, bağımsız gruplar t-testi, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ve yol analizinden yararlanılmıştır. Sonuç olarak, Entelektüel Sermaye Ölçeği ve Rekabet Avantajı Ölçeklerinin Türkiye'de farklı yöntem ve uygulamalarda, kullanılabilir nitelikte geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca entelektüel sermaye KOBİ'lerin rekabet avantajı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif etkiye sahiptir.

Keywords: Intellectual Capital Competitive Advantage SMEs

JEL Codes: M12

¹ Bu çalışma, 19203027 nolu Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında desteklenen, Prof.Dr. Rıfat İRAZ'ın danışmanlığında Arif DAMAR tarafından yürütülen doktora tezi ön bulgularını içermektedir.

² Arş. Görv., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, arif.damar@bilecik.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-4366-3985>

³ Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, rifat@selcuk.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-2774-8428>

EXTENDED ABSTRACT

RELIABILITY AND VALIDITY OF THE TURKISH VERSION OF THE INTELLECTUAL CAPITAL AND COMPETITIVE ADVANTAGE AND RELATIONSHIP BETWEEN THE VARIABLES: A RESEARCH ON SMEs

1. LITERATURE

1.1. RESEARCH SUBJECT

Knowledge is an essential element that directly affects the activities of organisations, facilitates organisations to follow new markets and technological trends and enables the development of innovative culture in enterprises (Eskiler et al., 2011: 40). Therefore, intellectual capital plays a vital role in creating and maintaining a competitive advantage for researchers in the field of strategic management (Kong and Prior, 2008: 119). Besides, in line with the future vision of the enterprises, the intellectual capital that adds value to the enterprises (Rastogi, 2003: 230) is seen as the most valuable asset and the most potent competitive weapon in the business world (Wang and Chang, 2005: 222)

Intellectual capital which is the antecedent of the performance and competitive advantage (Nzewi et al., 2019: 29), is one of the primary resources that provide national and global growth and profitability (F-Jardón and Martos, 2009: 600; Yaseen et al., 2016: 169). However, intellectual capital is a more critical source of competitive advantage in small and medium-sized enterprises compared to large companies. Because SMEs have fewer financial resources, in competing with their competitors through intangible resources (Jardon and Martos, 2012: 463).

It is noteworthy that various studies have been conducted in different countries (such as India, Taiwan, Uganda, Jordan, etc.) to determine the effects of intellectual capital on competitive advantage (Chahal and Bakshi, 2015; Chen, 2008; Kamukama and Sulait, 2017; Malkawi et al., 2018; Yaseen et al., 2016). These studies have been conducted on newly created firms (Hormiga et al., 2011), small and medium-sized enterprises (Chen, 2008), private and public banks (Chahal and Bakshi, 2015), microfinance enterprises (Kamukama et al., 2011; Kamukama and Sulait, 2017), telecommunications (Yaseen et al., 2016), and pharmaceutical companies (Malkawi et al., 2018), and each study concluded that intellectual capital has positive effect on competitive advantage.

1.2. RESEARCH PURPOSE AND IMPORTANCE

This study aims to examine the effect of intellectual capital levels of enterprises with 10-249 employees (SMEs) on competitive advantage and to investigate the language equivalent and the validity and reliability of the level of intellectual capital and competitive advantages of SMEs in Turkey.

1.3. CONTRIBUTION of the ARTICLE to the LITERATURE

It is expected that examining the effect of intellectual capital on competitive advantage in SMEs and adapting the scales of intellectual capital and competitive advantage into Turkish will contribute to the literature.

2. DESIGN AND METHOD

2.1. RESEARCH TYPE

This article is a research article.

2.2. RESEARCH QUESTION

The research question was determined as "Do the intellectual capital levels of SMEs affect their competitive advantage?".

2.3. DATA COLLECTION METHOD

In this study, which is empirical research, survey technique was used as the data collection tool. Employees working as managers at SMEs in Turkey constitute the sample of the study. In this context, data were obtained from 130 participants determined by convenience sampling method.

2.4. QUANTITATIVE / QUALITATIVE ANALYSIS

In this study, descriptive statistics, independent groups t-test, explanatory and confirmatory factor and path analyses were used.

2.5. RESEARCH HYPOTHESES

This research hypothesis was determined as follows;

H₁: Intellectual capital has a positive effect on competitive advantage.

H_{1a}: Human capital has a positive effect on competitive advantage.

H_{1b}: Social capital has a positive effect on competitive advantage.

H_{1c}: Organisational capital has a positive effect on competitive advantage.

3. FINDINGS AND DISCUSSION

According to the results of analysis; intellectual capital has a statistically significant positive effect on competitive advantage ($r = 0,675$, $p < 0.000$). Human capital and organisational capital positively affect competitive advantage, but social capital has not been determined to have a significant effect on competitive advantage. In this context, H_{1a} and H_{1c} hypotheses were accepted. Also, in the literature, it was determined that human capital, social capital and organisational capital, which are sub-dimensions of intellectual capital, have a positive effect on competitive advantage (Chahal and Bakshi, 2015; Chen, 2008; Kamukama and Sulait, 2017; Malkawi et al., 2018; Taie, 2014). However, Yaseen et al.(2016) have found a positive effect of social capital and organisational capital on competitive advantage. Hormiga et al.(2011) found positive effects of human capital and social capital on competitive advantage in their study.

4. CONCLUSION, RECOMMENDATION AND LIMITATIONS

It was determined that Intellectual Capital Scale and Competitive Advantage Scale are valid and reliable measurement tools that can be used in different methods and applications in Turkey. Besides, intellectual capital has a statistically significant and positive effect on the competitive advantage of SMEs. The main limitation of this study is that the convenience sampling method was preferred during the sampling process, and the data were collected using both face-to-face and online questionnaires from SMEs. In this context, expanding the field of activity of SMEs in future studies and including the foreign sample in the research will make the research findings more significant. Besides, examining the subject with different variables will contribute to the field and practitioners.

1. GİRİŞ

Küreselleşme ve bilgi teknolojilerinin hızlı gelişimiyle birlikte belirsizliğin, öngörülemezliğin ve değişimin zorunlu hale geldiği çevre ortamında işletmelerin varlıklarını devam ettirmeleri, uzun dönemde ortalamanın üzerinde kâr elde edebilmeleri için varlıklarını ve yeteneklerini arttırmaları gerekmektedir. Çünkü işletmelerin başarılı olabilmeleri, amaçlarına ve hedeflerine ulaşmaları, değerli, nadir, ikame edilemeyen ve rakipleri tarafından taklit edilemeyen temel varlıklara ve yeteneklere sahip olmalarına bağlıdır (Ülgen ve Mirze, 2013: 116-120). Bu varlıklardan maddi olmayan varlıklar, rekabet üstünlüğü sağlaması açısından büyük bir önem taşımaktadır (Naktiyok ve Karabey, 2007: 205). Bu bağlamda, maddi olmayan kaynak olan entelektüel sermaye, stratejik bir kaynak ve sürdürülebilir rekabet gücü için bir itici güç olarak ifade edilmektedir (Nzewi, Robert, Ifechi, Monene ve Martin, 2019: 29).

İşletmelerin mal ve hizmetlerindeki kalite, patent, telif hakları, çalışanların sahip olduğu yetkinlikler, uzmanlık, tecrübe vb. bilgi temelinde maddi olmayan varlıkları ifade etmektedir (Tunçer ve Tarlacı, 2020: 157). Bu açıdan, işletmelerin sahip oldukları maddi varlıklar, işletmenin varlığını sürdürmesini sağlarken; işletmenin sahip olduğu deneyim, bilgi, yetenek, kalite, yenilik, nitelikli insan kaynağı gibi gözle görünmeyen varlıklar da işletmelerin rakiplerinden bir adım önde olmasını sağlayacak entelektüel sermaye birikimini yansıtmaktadır. Dolayısıyla maddi varlıklar işletmelerin yaşamlarını sürdürmesinde önemli kaynaklar olmasına rağmen, işletmelerin rekabet edebilmesi ve değişime yön verebilmesi için deneyimli, yetenekli ve nitelikli insan kaynağına, yaratıcı düşünceye, yenilikçi uygulamalara ihtiyacı bulunmaktadır. Bu bağlamda entelektüel sermaye; etkin ve verimli olmak, sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmek isteyen işletmeler için önemli bir faaliyettir (Gogan, Artene, Sarca ve Draghici, 2016: 194).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Entelektüel Sermaye

Entelektüel kelimesi Latince “interlectio” kelimesine dayanmaktadır. “Inter”, arasında anlamı olarak kullanılmakta ve iki şey arasındaki ilişkiyi de içermektedir, “lectio” ise elde edinilen, ulaşılan, toplanan bilgi demektir (Akkaya ve Balı, 2018: 1145).

Diğer bir ifadeyle entelektüel kavramı; bilim, teknik ve kültür gibi alanlarda yüksek düzeyde öğrenim görmüş, eğitim almış kimse, aydın kişi olarak ifade edilmektedir (tdk.gov.tr). Sermaye ise, işletmenin amaçlarına ve üretim çabalarına uygun olarak sahip olduğu tüm maddi ve maddi olmayan varlıkların toplamıdır (Güçlü, 2014: 3). Dolayısıyla entelektüel sermaye, bilgi, know-how, mesleki beceri ve uzmanlık, müşteri ilişkileri, bilgi, veri tabanları, organizasyon yapıları, yenilikler, sosyal değerler, inanç gibi maddi olmayan varlıkların veya kaynakların birleşimidir (Khaliq, Bontis, Abdul Nassir bin Shaari ve Hassan Md. Isa, 2015: 225).

Araştırmacılar tarafından entelektüel sermayeyle ilgili standart bir tanım oluşturulamamış olmakla birlikte (Marr ve Moustaghfir, 2005: 1117), entelektüel sermaye, işletmenin süreç planlarını ve kültürünü, normlarını, değerlerini, hesap tablolarını, grup dinamiklerini ve çalışanların bilgi ve yeteneklerini oluşturmaktadır (Williams ve Bukowitz, 2001: 98). Ayrıca entelektüel sermaye, bir örgütlenme, topluluk veya mesleki uygulama gibi toplumsal grupların bilgisi ve bilme yeteneği olarak da açıklanmaktadır (Mouritsen, Larsen ve Bukh, 2001: 737). Kısaca, zenginlik sağlamak amacıyla kullanılacak malumat, bilgi, fikri mülkiyet, tecrübe olarak ifade edilebilir (Mouritsen vd., 2001: 737). Başka bir ifadeyle, entelektüel sermaye, değer yaratmak amacıyla insanın akıl ve beyin gücü faaliyeti olan bilginin kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Shih, Chang ve Lin, 2010: 76).

Bilgi toplumuna geçişle birlikte insan emeğinin yerini bilgi, makinelerin yerini ise bilgi teknolojileri almıştır (Kandemir, 2008: 23). Dolayısıyla işletmelere fiziksel kaynaklardan çok; bilgi, beceri, yetenek vb. maddi olmayan varlıklar, değer yaratmaktadır (Mondal, 2016: 21). Bu bağlamda bilgi yoğun ekonomilerde dinamik yetenek ve taklit edilmesi zor temel yetenekler olarak ifade edilen entelektüel sermaye, sürdürülebilir rekabet avantajı kazanılmasında önemli rol oynamaktadır (Barney, 1991: 17; Newbert, 2008: 747).

Akademik yazın incelendiğinde entelektüel sermayenin temellerinin 1950'lilerde bilgi toplumu ve bilgi işçiliği kavramlarıyla başladığı söylenebilir (Kandemir, 2008: 32). 1960'lı yılların sonlarında ise, entelektüel sermaye kavramı ilk olarak John Kenneth Galbraith tarafından kullanılmıştır (Edvinsson ve Sullivan, 1996:

358). 1975'te Michael Kalecki ve 1991'de Thomas Stewart tarafından tanımlanan entelektüel sermaye, işletmelerin sahip oldukları bilgilerin, patentlerin, süreçlerin, yönetim becerilerinin, teknolojilerin, müşteriler ve tedarikçilerle ilgili bilgilerin ve geçmiş deneyimlerin bir araya getirilmesi ile oluşmaktadır. Kısaca, entelektüel sermaye, fırsatları yakalamak amacıyla kullanılan teknik bilgi (know-how), teknoloji ve beceridir (Stewart, 1991: 44). 90'lı yılların başlarında ise, Thomas A. Stewart'ın Fortune Dergisinde "Beyin Gücü" makalesi ve Nonaka ve Takeuchi (1995)'nin "Bilgi Şirket Yaratıyor" adlı kitaplarını yayınlanmasıyla birlikte bilginin ve entelektüel sermayenin önemi vurgulanmıştır (Petty ve Guthrie, 2000: 161; Serenko ve Bontis, 2004: 185). Ayrıca Skandia adlı işletmede Leif Edvinsson'un "Entelektüel Sermaye Yöneticisi" olması, entelektüel sermayenin yönetilmesinin mümkün olduğunu göstermiştir (Edvinsson, 1997: 368). Celemi tarafından entelektüel sermayenin detaylı değerlendirilmesi için "bilgi denetimi" ve Skandia işletmesinin yıllık raporlarında "görselleştirilebilen entelektüel sermaye" kavramlarının kullanması da entelektüel sermayenin işletmeler açısından giderek daha önemli hale geldiğini kanıtlamaktadır (Petty ve Guthrie, 2000: 161).

Skandia adlı işletmede entelektüel sermaye yöneticisi olarak kabul edilen Edvinsson (1997: 368) entelektüel sermayeyi; pazarda işletmeyi rakiplerinden ayıran ve işletmelere rekabet avantajı sağlayan bilgi birikimi, uygulamalı deneyim, organizasyonel teknoloji, müşteri ilişkileri ve profesyonel beceriler olarak ifade etmektedir. Bu bağlamda entelektüel sermayenin sınırlarının net bir şekilde belirlenmesi amacıyla bu kavramın boyutlarının incelenmesi önem arz etmektedir. Entelektüel sermaye unsurlarının sınıflandırılmasına ilişkin bir fikir birliği bulunmamaktadır ancak entelektüel sermayenin üç tür entelektüel sermayeden- insan sermayesi, sosyal sermaye (veya ilişki sermayesi)- ve yapı sermayesinin- oluştuğuna dair ortak görüşler bulunmaktadır (Bontis, Dragonetti, Jacobsen ve Roos, 1999: 398; Edvinsson, 1997; Edvinsson ve Kivikas, 2007: 379; Kianto, Ritala, Spender ve Vanhala, 2014: 364; Ozkan, Cakan ve Kayacan, 2017: 191).

Bu ortak görüş çerçevesinde; bir işletmede görev yapan çalışanların bilgi, deneyim, yetenek ve davranışları o işletmenin *insan sermayesini* oluşturmaktadır. Çalışanlar, bilgilerini ve deneyimlerini kullandıklarında ve onların kuruluşa fayda

sağlayacak bilgi birikimleri arttırıldığında işletmeler değer kazanmaktadır. Çünkü çalışanların bilgi birikimi, yaratıcı düşünceleri, liderlik ve girişimcilik yetenekleri, işletmenin iş yapma yeteneklerini geliştirmesine imkân sağlamaktadır (Demirel ve Demir, 2011: 88). Dolayısıyla çalışanların sahip oldukları bilgi, beceri, yetenek, tecrübe, onların işlerini yapabilmesi için gerekli olan motivasyonu ve bağlılıkları sağlamaktadır (Sumedrea, 2013: 140). İnsan sermayesinin fiziksel bir varlık gibi işletme mülkiyetine alınamaması, çalışanlar sayesinde ortaya çıkan yeniliklerin işletmeye değer katacak entelektüel varlıklara dönüştürülmesini zorunlu kılmaktadır (Edvinsson, 1997: 369; Okay, 2012: 1203).

İlişki sermayesi olarak da bilinen *sosyal sermaye*, işletmenin çevreyle ilişkilerini düzenleyen, yöneten tüm varlıkları ifade etmektedir (Bozbura ve Toraman, 2010: 57). Örgütlerin ilişkili oldukları tüm varlık ve kaynaklar, örgütler açısından bir sermaye unsuru olarak kabul edilmeyebilir. Bu yüzden sosyal sermayenin ortaya çıkması için bu varlık ve kaynakların örgüte bir değer veya katkı sağlaması gerekmektedir (Karakuş ve Çobanoğlu, 2013: 164). Sosyal sermaye, müşteriler, hisse sahipleri, tedarikçiler, rakipler, resmi kurumlar ve toplum ile işletmenin sosyal ilişkilerini kapsamaktadır (Bozbura ve Toraman, 2010: 57). Ayrıca sosyal sermaye de insan sermayesi gibi geçici olabilir. Çünkü müşteriler de çalışanlar gibi istek ve ihtiyaçlarını daha fazla karşılayan işletmeleri tercih ederler. Bu sebeple entelektüel sermaye yönetiminde sosyal sermayenin örgütsel sermayeye dönüştürülerek kalıcılığının sağlanması önemlidir (Kerimov, 2011: 30).

İnsan sermayesini biçimlendiren, yönlendiren, yetkilendiren destekleyici altyapı, bütün nitelik ve boyutlarıyla bir organizasyonun *örgütsel sermayesini* oluşturmaktadır (Kanıbir, 2004). Dolayısıyla örgütsel sermaye, örgütün sahip olduğu sistemler, rutin iş programları ve prosedürlerden oluşan bilgiler bütünüdür (İpçioğlu ve Şahin, 2012: 156). Başka bir ifadeyle, örgütsel sermaye, çalışanların işten evlerine ulaştıklarında işletmede kalan ve işletmeye değer katabilecek her şeydir (Edvinsson, 1997: 370; Görmüş, 2009: 64).

2.2. Rekabet Avantajı

Rekabet kavramı, genel olarak kıt kaynakları elde etmek veya ödül kazanmak amacıyla çeşitli kurallar kapsamında, ayrımcılık veya öncelik gözetmeden bir ortamda birden fazla kişi ve/veya kuruluşun birbirlerine üstün gelmek için yaptıkları oyun veya bir yarış olarak ifade edilmektedir (Demirel ve Demir, 2011: 84; Türkkkan, 2001: 11). Genel olarak rekabet, aynı amaca ulaşmaya çalışan kişiler arasındaki çekişme, yarışma ve yarış şeklinde tanımlanmaktadır (tdk.gov.tr). Diğer bir ifade ile rekabet, iki veya daha fazla işletmenin belirli bir üretim ve hizmete ilişkin etkinlik ile verimliliği artırarak rakiplere üstünlük sağlamaya çalışmasıdır (Koç ve Özbozkurt, 2014: 86). Rekabet, aynı alandaki iş gören kişiler ve/veya kuruluşlar tarafından en güçlü ve en başarılı olabilmek için ortaya koydukları mücadele şeklinde tanımlanmaktadır (Bayraktar ve Kaya, 2016: 91). Genel olarak rekabet, mal ve hizmet üreten işletmelerin faaliyetlerini etkileyen, ortam ve koşulların tamamını kapsayan bir kavramdır (Tekin ve Çiçek, 2005: 63).

Küreselleşmenin arttığı günümüzde işletmelerin yaşamlarını sürdürebilmesi ve yoğun rekabet ortamında kâr edebilmeleri, yenilik üretebilmeleriyle ve rakiplerinden daha kaliteli ve daha uygun fiyatlı farklı ürünler üretmeleriyle gerçekleşecektir. Dolayısıyla rekabet avantajı, bir işletmenin ürününü tasarlama, üretme, pazarlama, teslim etme gibi gerçekleştirdiği birçok farklı faaliyetten oluşmaktadır (Porter, 1985: 33). Rekabet avantajı, işletmeyi diğerlerinden benzersiz, değerli, ikame edilemez ve taklit edilemez yapan kaynakları ve kabiliyetleri içermektedir (Barney, 1991: 116; Chahal ve Bakshi, 2014: 64). Bu bağlamda işletmeler, kendilerine özgü ve taklit edilemeyen kaynakları sayesinde değer yaratarak rakipler karşısında avantaj yakalamaktadırlar (İraz, 2005: 250). Bu açıdan maddi olmayanlar varlıklar, fiziksel varlıklardan daha önemlidir. Çünkü maddi varlıkların her zaman taklit edilebilme olasılığı bulunmaktadır. Ancak çalışanların düşünceleri, deneyimleri ve ruhlarını taklit etmek mümkün değildir (Allard, 2003: 91).

Rekabet avantajı, kurum içinde geliştirilen temel yeterliliklerden veya örgütsel öğrenme yoluyla geliştirilen bilgiye dayalı ayırt edici yeteneklerden doğmaktadır. Bu bağlamda rekabet avantajı sağlamak isteyen işletmeler önce öğrenerek ve daha sonra

bu yetkinlikleri çeşitli pazarlarda kullanarak bilgiye dayalı temel yetkinliklerini geliştirmelidirler (Stonehouse ve Snowdon, 2007: 259). Dolayısıyla işletmelerin faaliyetleri sonucunda veya yaptıkları başarılı/başarısız girişimler sonucunda kazandıkları deneyim, rakiplere kıyasla işletmelere daha fazla rekabet avantajı sağlayacaktır.

2.3. Entelektüel Sermaye ve Rekabet Avantajı Arasındaki İlişkiler

Bilgi, kuruluşların faaliyetlerini doğrudan etkileyen, yeni pazarları ve teknolojik eğilimleri takip etmeyi kolaylaştıran ve işletmelerde yenilikçi kültürün gelişmesini sağlayan önemli bir unsurdur (Eskiler, Özmen ve Uzurt, 2011: 40). Dolayısıyla bilgi, stratejik yönetim alanındaki araştırmacılar tarafından rekabet avantajının oluşturulmasında ve sürdürülmesinde önemli rol oynamaktadır (Kong ve Prior, 2008: 119). Ayrıca bir işletmenin gelecekteki vizyonu doğrultusunda işletmeye değer katan entelektüel sermaye (Rastogi, 2003: 230), iş dünyasındaki en değerli varlık ve en güçlü rekabet silahı olarak görülmektedir (Wang ve Chang, 2005: 222). Dolayısıyla kaynak temelli yaklaşıma göre, bir işletmenin sahip olduğu benzersiz kaynaklar ve temel yetenekler, işletmeye rekabet avantajı sağlayacaktır (Sönmez ve Kasımoğlu, 2014: 81).

Dinamik pazarlarda daha yenilikçi ve rekabetçi olabilmek için KOBİ'lerin entelektüel sermayeyi etkin ve verimli bir şekilde kullanmaları gerekmektedir (Anwar, Khan ve Khan, 2018: 70). Çünkü performans ve rekabet avantajının öncülü olan entelektüel sermaye (Nzewi vd., 2019: 29), işletmeye değer katan, ulusal ve küresel büyüme ve kârlılık sağlayan temel kaynaklardan biridir (F-Jardón ve Martos, 2009: 600; Yaseen, Dajani ve Hasan, 2016: 169) ve işletmenin gelecekteki rekabet gücünün temellerini oluşturmaktadır (Jardon ve Martos, 2012: 462). Ayrıca entelektüel sermaye, stratejik olarak işletmelerin taklit edilemeyecek yeteneklere sahip olarak piyasada dinamik olarak rekabet etmesini sağlamaktadır (Tovstiga ve Tulugurova, 2009: 71). Bu doğrultuda yapılan çalışmalar entelektüel sermayenin küçük ve orta ölçekli işletmelerde, gelişmiş/gelişmekte olan ülkelerde bir rekabet avantajı sağlamanın stratejik faktörü olduğunu göstermektedir (Jardon ve Martos, 2012: 473; Rossi, Cricelli, Grimaldi ve Greco, 2016: 1598; Todericiu ve Stăniş, 2015: 678).

Entelektüel sermaye, küçük ve orta ölçekli işletmelerde büyük şirketlere göre daha önemli bir rekabet avantajı kaynağıdır. Çünkü KOBİ'ler, daha az maddi kaynaklara sahip olduklarından dolayı rakipleriyle maddi olmayan kaynaklar yoluyla rekabet etmeleri gerekmektedir (Jardon ve Martos, 2012: 463). Bu açıklamalar doğrultusunda entelektüel sermayenin rekabet avantajı üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik gelişmişlik düzeyine göre farklı ülkelerde çeşitli çalışmalar yürütüldüğü dikkat çekmektedir.

Chen (2008) Tayvan'da bilişim ve elektronik alanlarında faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelerde yaptığı çalışmada insan sermayesi, sosyal sermaye ve örgütsel sermayenin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisinin olduğunu açıklamaktadır. Chahal ve Bakshi (2015) Hindistan'da özel ve kamu bankalarında çalışan 339 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada entelektüel sermayenin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca Kamukama, Ahiauzu ve Ntayi (2011) mikro finans işletmelerinde yaptıkları araştırmada entelektüel sermayenin finansal performans üzerindeki etkisinde rekabet avantajının aracılık rolü olduğunu ifade etmişlerdir. Yaseen vd. (2016) Ürdün'de tele iletişim merkezi çalışanlarından 199 kişi üzerinde yaptıkları araştırmada, sosyal sermaye ve örgütsel sermayenin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hormiga, Batista-Canino ve Sánchez-Medina (2011) tarafından 130 yeni kurulan işletmede entelektüel sermayenin yeni girişimler üzerindeki etkisinin değerlendirildiği çalışmada insan sermayesi ve sosyal sermayenin yeni girişimlerin başarısında önem rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Malkawi, Al Omari ve Halasa (2018) Ürdün'de 126 ilaç şirketi çalışanları üzerinde yaptıkları çalışmada örgütsel sermaye, sosyal sermaye, insan sermayesi ve fikri mülkiyetin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisi olduğunu açıklamaktadırlar. Kamukama ve Sulait (2017) ise, Uganda'da 51 mikro finans kuruluşu üzerinde yapılan çalışmada insan sermayesi, sosyal sermaye ve örgütsel sermayenin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Taie (2014) tarafından hastanelerde görev yapan 106 yönetici üzerinde yürütülen çalışmada insan sermayesi, sosyal sermaye ve örgütsel sermayenin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisi olduğunu belirtmiştir.

2.4. Entelektüel Sermaye ve Rekabet Avantajının Ölçülmesi

Entelektüel sermayenin ölçülüp raporlanmasında bazı araştırmacılar entelektüel sermayenin finansal karşılığının olmadığını ve sadece bir yönetim aracı olduğunu savunurken diğer araştırmacılar ise entelektüel sermayenin işletmenin piyasa değeri ile defter değeri arasındaki finansal farkı yansıttığını ifade etmektedir (Dönmez ve Erol, 2016: 27). Dolayısıyla entelektüel sermaye, hem teorik açıdan tanımlanması hem de ölçülmesi son derece zor bir kavramdır (Youndt, Subramaniam ve Snell, 2004: 337).

Literatür incelendiğinde “entelektüel sermayenin ölçülmesine yönelik çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Steward (1997) entelektüel sermayenin ölçülmesinde belli bir kavrama bağlı kalmaktan uzak durmuş, Edvinson (2001) örgütsel entelektüel sermaye kavramını kullanmış ve Sveiby (2003) ise, entelektüel sermayeyi üst düzey personel başına düşen kâr miktarı ile ölçmeye çalışmıştır” (Kutlu, 2009: 247). Ayrıca entelektüel sermayeyi ölçme yöntemlerinden bazıları, evrensel bir ölçüm yöntemi olarak kullanılmaktan ziyade genellikle farklı işletmelerin kullanması için ortaya çıkan girişimlerdir. Bunlar, Direkt Entelektüel Sermaye Yöntemi (DICM), Piyasa Kapitalizasyon Yöntemi (MCM), Varlık Getirisi Yöntemi (ROAM), Kurumsal Puan Kartı Yöntemi (SCM) olarak açıklanmaktadır (Jurczak, 2008: 40). Bu yöntemlere ek olarak; Skandia Klavuzu, Teknoloji Brokeri Yöntemi, Dengelenmiş Ölçüm Kartı Yöntemi, Entelektüel Katma Değer Katsayısı, Maddi Olmayan Varlıklar Göstergesi, Entelektüel Sermaye Endeksi gibi yöntemler, entelektüel sermayeyi ölçmek amacıyla kullanılan yöntemler arasındadır (Özevren ve Yıldız, 2010: 281; Pazarceviren ve Kaya, 2018: 334).

Edvinson ve Malone (1997) entelektüel sermayenin insan sermayesi ve örgütsel sermayeden oluştuğunu ifade etmektedir (Youndt vd., 2004: 337). Daha sonra araştırmacılar tarafından entelektüel sermayenin insan sermayesi, sosyal sermaye (veya ilişki sermayesi), örgütsel sermaye alt boyutlarından oluştuğu kabul edilmiştir (Bontis vd., 1999: 398; Edvinsson, 1997; Edvinsson ve Kivikas, 2007: 379; Kianto vd., 2014: 364; Ozkan vd., 2017: 191). Bu bağlamda Youndt vd. (2004) “Entelektüel Sermaye Profilleri” adlı çalışmalarında 208 yönetici üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada 14 madde ve 3 alt boyuttan -insan sermayesi, sosyal sermaye ve örgütsel sermaye- oluşan

entelektüel sermaye ölçeğini geliştirmişlerdir. Nazari, Herremans, Isaac, Manassian ve Kline (2011)'nin 205 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada 19 maddeden oluşan entelektüel sermayeyi, insan sermayesi, sosyal sermaye ve örgütsel sermaye boyutlarıyla ölçmüşlerdir. Chen, Zhu ve Xie (2004) tarafından yapılan çalışmada ise, entelektüel sermayenin ölçülmesinde insan sermayesi, müşteri sermayesi, örgütsel sermaye ve yenilik sermayesi boyutlarından oluşan yeni model önerilmiştir. Ayrıca Longo ve Mura (2015) İtalya'da tarımsal gıda ürünleri sektöründe lider bir şirkette entelektüel sermaye ölçeğinin geliştirilmesi amacıyla yaptıkları ve 1117 çalışan üzerinde gerçekleştirilen çalışmada, ait olma duygusu, güven, sorumluluk, düşük işten ayrılma niyeti, içsel çalışma isteği, pratik uygulama, grup halinde çalışma yeteneği, ağ/iletişim gibi konu başlıklarından insan sermayesi, sosyal sermaye ve örgütsel sermaye boyutlarını oluşturarak entelektüel sermayenin ölçülmesinde kullanılabileceğini önermişlerdir. Kurgun ve Akdağ (2013) tarafından otel işletmelerinde gerçekleştirilen çalışmada ise, literatürde farklı araştırmalardan faydalanarak oluşturulan, 12 madde ve 3 boyuttan (insan sermayesi, müşteri sermayesi, örgütsel sermaye) oluşan entelektüel sermaye ölçeği Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ayrıca, Özdemir ve Taşcı (2017) 213 büyük sanayi işletmesi üzerinde yaptıkları çalışmada Subramaniam ve Youndt (2005) tarafından geliştirilen 14 maddeden oluşan entelektüel sermaye ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanmasını gerçekleştirmişlerdir. Kocapınar (2010) doktora araştırmasında insan sermayesi, sosyal sermaye ve örgütsel sermaye boyutları kapsamında, literatürde yapılan araştırmalardan faydalanarak oluşturulan 31 maddeli entelektüel sermaye ölçeğini kullanmıştır. Ayrıca Sağlam (2020), yaptığı çalışmada, Nazari vd. (2011), Subramaniam ve Youndt (2005), Chen vd. (2004) tarafından geliştirilen ölçeklerden faydalanarak 24 maddeden oluşan entelektüel sermaye ölçeğini kullanmıştır. Bu ölçeklerin değerlendirilmesi sonucunda bu araştırmada, Youndt vd. (2004) tarafından geliştirilen Entelektüel Sermaye Ölçeği'nin kullanılması ve geçerlik-güvenirliğinin test edilmesi uygun görülmüştür.

Rekabet avantajı ile ilgili literatürde çeşitli ölçekler bulunmaktadır. Agha, Alrubaiee ve Jamhour (2012) tarafından geliştirilen 11 madde ve esneklik- cevap verebilirlik boyutlarından oluşan rekabet avantajı ölçeği Kaya (2017) tarafından

Türkçe'ye uyarlanmıştır. Morgan vd. (2004) ile Piercy vd. (1998)'nin yaptıkları çalışmalardan faydalanarak Keskin, Kalaycıoğlu ve İnce (2017) tarafından maliyet, ürün ve hizmet avantajları boyutlarından oluşan rekabet avantajı ölçeği Türkçe literatüre kazandırılmıştır. Ayrıca Gençtürk, Kandemir, Koç ve Demirci (2010) yaptıkları çalışmada rekabet avantajı ölçeğini marka sermayesi, firma sermayesi ve dağıtım kanalı sermayesi boyutları kapsamında geliştirmişlerdir. Rekabet avantajı, işletmenin sahip olduğu stratejilerin rakipler tarafından taklit edilememesi sonucunda işletmenin stratejilerinde başarılı olması ve piyasadaki konumunu korumalarıdır (Chen, 2008: 278). Bu bağlamda rekabet avantajı, işletmeyi diğerlerinden benzersiz, değerli, ikame ve taklit edilemez kılan kaynakları içermektedir. Bu sebeple rekabet avantajı; düşük maliyet, daha iyi kalite ve yönetim, kâr, büyüme, yenilik ve yeni ürün geliştirme açısından değerlendirilmektedir (Barney, 1991: 116; Chahal ve Bakshi, 2014: 64). Bu bilgiler doğrultusunda bu çalışmada Chen (2008) tarafından geliştirilen Rekabet Avantajı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliğinin test edilmesi ve kullanılması uygun görülmüştür.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma nicel bir araştırma olup çalışmada Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme ABD Yönetim Organizasyon Bilim Dalı'nda yürütülen tezin ön bulgularından faydalanılmıştır. Bu çalışma KOBİ'lerin entelektüel sermayelerinin rekabet avantajı sağlamada etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin elde edilmesinde çevrimiçi ve yüz yüze anket tekniklerinden yararlanılmıştır. Ayrıca Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu'nun 02.08.2019 tarihli ve 2019/4 sayılı toplantısında alınan onay sonucunda çalışma verileri toplanmıştır. Bu çalışmada "KOBİ'lerin entelektüel sermaye düzeyleri rekabet avantajını etkiler mi?" sorusuna cevap aramak amacıyla nicel araştırmalardan nedensel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda araştırma hipotezleri aşağıda belirtilmiştir.

H₁: Entelektüel Sermayenin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisi vardır.

H_{1a}: İnsan sermayesinin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisi vardır.

H_{1b}: Sosyal sermayenin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisi vardır.

H_{1c}: Örgütsel sermayenin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisi vardır.

3.2. Çalışma Grubu

Nicel araştırma yöntemleri kapsamında oluşturulan anket formu, Türkiye’de faaliyet gösteren ve kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenen küçük ve orta ölçekli işletme (KOBİ) yöneticilerine uygulanmıştır. Örneklem sayısının hesaplanmasında ideal oran, gözlem sayısının madde sayısının beş katı olmasıdır (Yaşlıoğlu, 2017). Bu doğrultuda araştırmamızda örneklem sayısı yeterlidir. Bu kapsamında çalışma grubu KOBİ’lerde yönetici pozisyonunda çalışmakta olan 130 kişiden oluşmaktadır. Bu katılımcıların %40’ı (n=52) erkek, %60’ı (n=78) kadındır. Araştırmaya katılan yöneticilerin %20’si firma sahibi/üst düzey yönetici ve %16,9’u üretim yöneticisidir. Araştırmaya katılan işletmeler %15 imalat sanayinde, %15’i yazılım/teknoloji alanında faaliyet göstermektedir. İşletmelerin ortalama yaşam süreleri 13-15 yıl olarak ifade edilebilir. Çalışmaya ait diğer özellikler Tablo 1’de özetlenmektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubu Tanımlayıcı İstatistikler

	f	%		f	%		
Cinsiyet	Kadın	52	40,0	Çalışan Sayısı	10-49	50	38,5
	Erkek	78	60,0		50-250	80	61,5
	Toplam	130	100		Toplam	130	100
Yaş	18-24	5	3,8	Faaliyet Konusu	Tarım	2	1,5
	25-29	18	13,8		İnşaat	11	8,5
	30-34	33	25,4		Ağır Sanayi	10	7,7
	35-39	20	15,4		Gıda	12	9,2
	40-44	26	20,0		Tekstil	4	3,1
	45-49	11	8,5		Demir-çelik	13	10,0
	50-54	12	9,2		Beyaz eşya(dayanıklı mallar)	7	5,4
	55-59	2	1,5		Kimyavi maddeler(ilac sanayii)	9	6,9
	60+	3	2,3		Maden ve taş ocakları	3	2,3
Toplam	130	100	Yazılım-Bilgi Teknolojileri	15	11,5		
Konum unuz	Firma Sahibi/Ortağı/Üst düzey Genel Müdür/Genel Müdür Yrd.	26	20,0	Turizm(konaklama)	7	5,4	
	İnsan Kaynakları Yöneticisi	15	11,5	Lojistik-Taşıma	2	1,5	
	Finans Yöneticisi	4	3,1	İmalat Sanayi	15	11,5	
	Muhasebe Yöneticisi	6	4,6	Otomotiv	9	6,9	
	Üretim Yöneticisi	22	16,9	Diğer	11	8,5	
	Pazarlama/satış Yöneticisi	19	14,6	Toplam	130	100	
	Ar-ge Yöneticisi	12	9,2	1-4 Yıl	11	8,5	
	Şef/Supervisor/Formen/Usta başı	7	5,4	5-8 Yıl	12	9,2	
	Diğer (lütfen yazınız)	2	1,6	9-12 Yıl	25	19,2	
	Toplam	130	100	Faaliyet Süresi	13-15 yıl	56	43,1
					16-19 yıl	11	8,5
			20 ve üzeri		14	10,8	
			Cevapsız		1	0,8	
			Toplam		130	100	

3.3. İşlem Süreci

Entelektüel Sermaye Ölçeğinin orijinal formu Youndt vd. (2004) tarafından geliştirilen 14 madde 3 alt boyuttan (insan sermayesi, sosyal sermaye, örgütsel sermaye) oluşmaktadır. Rekabet Avantajı Ölçeği orijinal formu Barney (1991); Coyne (1986); Porter (1980) kaynaklardan faydalanılarak Chen (2008) tarafından geliştirilen "Rekabet Avantajı Ölçeği" 11 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Her iki ölçekte yer alan tüm ifadelerde 5'li Likert Tipi derecelendirme "Kesinlikle katılmıyorum, ..., Kesinlikle katılıyorum" kullanılmıştır. Her iki ölçek için ilk olarak ölçek maddelerinin dil eş değerliğini sağlamak amacıyla, her iki dile (Türkçe ve İngilizce) hâkim ve yönetim ve organizasyon alanında daha önce ölçek uyarlama çalışmalarında yer almış kişilerce İngilizce ölçek ifadeleri Türkçe'ye çevrilmiştir. Ölçme aracının Türkçe formunda yer alan ifadelerin uygunluğunun belirlenmesi için uzman görüşüne başvurulmuştur (Karasar, 2014). Uzmanlar, örgütsel sermaye alt boyutuna "*Firmamız, bilgi biriktirmenin bir yolu olarak tanıtım belgesi, vaka çalışmaları, patentler, lisanslar kullanır.*" maddesinin eklenmesiyle ölçeğin Türkiye'deki işletmeler açısından daha uygun bir niteliğe sahip olacağını belirtmişlerdir. Bu yüzden uzmanlar tarafından önerilen değişiklikler yapılarak ölçme aracı için oluşturulan Türkçe ifadelerin, İngilizce ifadelerini karşılayıp karşılamadığını belirlemek amacıyla her iki dili de bilen akademisyenlerden tekrar görüş alınmıştır. Bu değerlendirmelerden sonra 10 kişilik bir örnekleme ölçek ifadeleri uygulanarak geri bildirimler alınmış ve gerekli görülen düzenlemelerden sonra, ölçeğin uygulanabilir son hali oluşturulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 26 ve AMOS 24 paket programları kullanılmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında olma kriteri (George ve Mallery, 2016) ile Mardia'nın çok değişkenli basıklık katsayı kriteri (Mardia, 1985) karşılanarak veriler normallik açısından kontrol edilmiştir (Tablo 2). Ölçeklerin faktör yapısını incelemek amacıyla açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve ölçeklerin geliştirilmesine uygun olarak da doğrulayıcı faktör analizi (DFA) kullanılmıştır. Bu kapsamda AFA ve DFA ile ölçeklerin yapı geçerliği incelenmiştir. Ölçekteki maddelerin bağlı oldukları yapı ile olan ilişkisini belirlemek amacıyla benzeşim geçerliği ve ayırım geçerliği incelenmiştir.

Ölçeklerde yer alan maddelerin ölçtükleri özellikler açısından kişileri ayırt etmede ne kadar yeterli olduklarının belirlenmesinde, ilk olarak düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonları hesaplanmıştır. Elde edilen toplam puana göre belirlenmiş üst %27 ve alt %27'lik grupların, ölçek puanları ve madde puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için ilişkisiz t-testi kullanılmıştır. Ölçeklerin güvenilirliği için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı dikkate alınmıştır.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Korelasyon, Güvenirlik, Değerleri

Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık	1	2	3	4	5
1.İnsan Sermayesi	-,527	,407	(,918)				
2.Sosyal Sermaye	-,858	1,097	0,774*	(,870)			
3.Örgütsel Sermaye	-,732	,703	0,634*	0,611*	(,868)		
4.Entelektüel Sermaye	-,720	,872	0,911*	0,880*	0,860*	(,937)	
5.Rekabet Avantajı	-,093	-,628	0,542*	0,497*	0,579*	0,614*	(,881)

*<0,01
Parantez içi değerler Cronbach alfa katsayılarını göstermektedir.

Entelektüel Sermaye ve Rekabet Avantajı Ölçekleri için çarpıklık ve basıklık değerlerinin kabul edilebilir aralıkta yer aldığı ve verilerin normal dağılım gösterdiği ifade edilebilir (George ve Mallery, 2016). Değişkenlere ilişkin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla, 0,918; 0,870; 0,868; 0,937; ve 0,881 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, entelektüel sermayenin alt boyutları ile rekabet avantajı arasında orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

3.5. Bulgular

Entelektüel Sermaye Ölçeğinde yer alan 15 maddeye AFA uygulanmıştır. Analiz sonuçları incelendiğinde ölçeğin öz değeri 1'den büyük iki faktör altında toplandığı belirlenmiştir. Daha sonra 3 alt boyutta toplanması için 3 faktör olarak analiz tekrarlanmıştır. Ölçek maddelerinden "6. Çalışanlarımız, problem ve sorunları karşılıklı iş birliği içinde teşhis etme ve çözme konusunda yeteneklidirler." maddesinin iki farklı faktör altında birbirine yakın yük değerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda ilgili madde çıkarılarak analiz tekrar edilmiş ve ölçeğin öz değeri 1'den büyük 3 faktör altında toplandığı görülmüştür. Faktörler literatüre uygun olarak

adlandırılmıştır. En düşük madde yük değeri 0,578 olan ve özgün ölçekteki faktör yapısı ile benzerlik gösteren bir çözüme ulaşılmıştır. Bu çözümün açıkladığı toplam varyans miktarı %72,962'tir. Analiz sonuçları ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Entelektüel Sermaye AFA Sonuçları

Maddeler	Faktör 1	Faktör2	Faktör3
İnsan2	,828		
İnsan1	,810		
İnsan4	,755		
İnsan3	,669		
İnsan5	,629		
Örgütsel14		,829	
Örgütsel13		,820	
Örgütsel15		,754	
Örgütsel12		,713	
Örgütsel11		,578	
Sosyal8			,777
Sosyal9			,729
Sosyal10			,722
Sosyal7			,690
Toplam	7,859		
%Varyans	72,962		
Cronbach's Alfa	,937		
KMO Örneklem Yeterliliği	,923		
Bartlett' Test of Sphericity	$\chi^2 = 1275,272$	df = 91	p< ,01

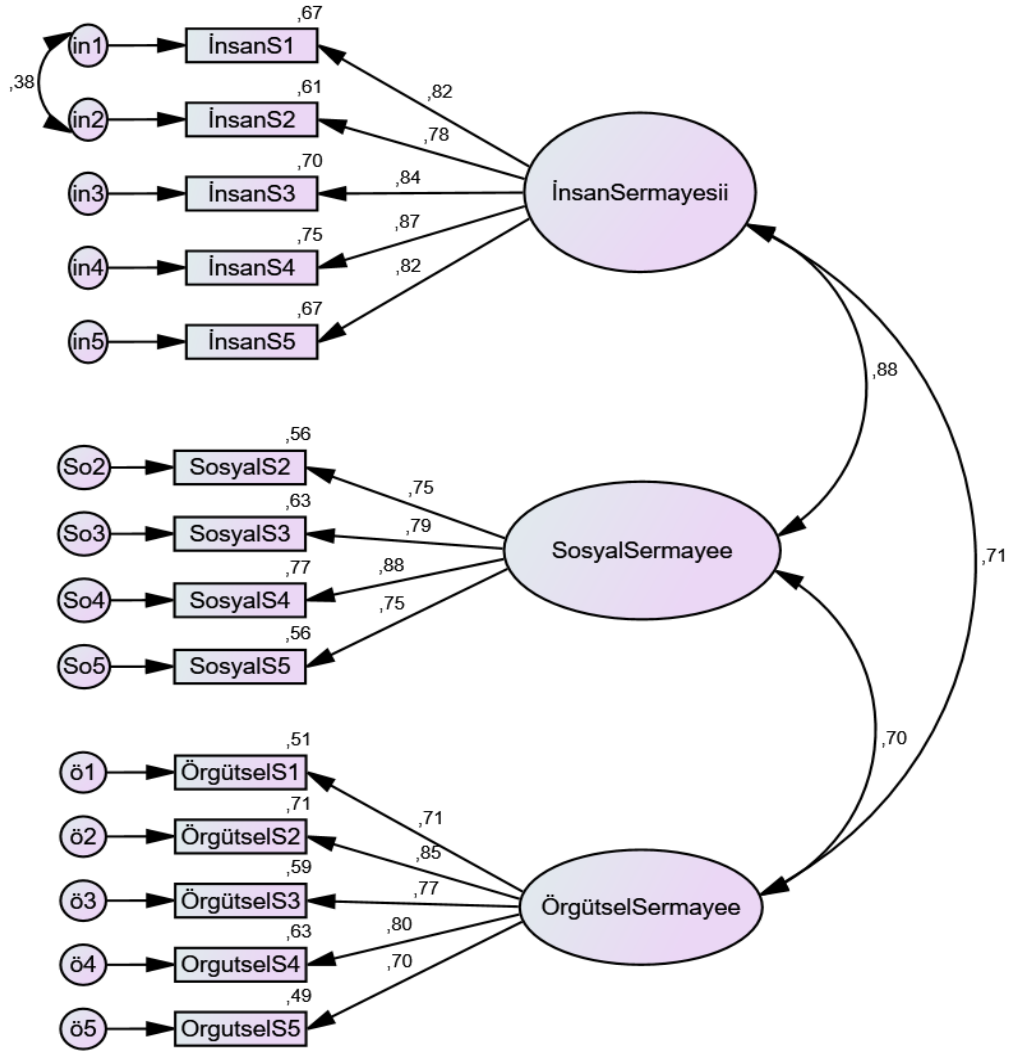
AFA sonucu elde edilen özgün faktör yük yapısı DFA ile sınanmıştır. DFA ile sınanan ilk modelde elde edilen uyum iyiliği değerleri (χ^2/sd (134,487/74)=1,817, RMSEA=0,080, GFI=0,871, AGFI=0,817, CFI=0,951, TLI=0,940). Elde edilen uyum ve modifikasyon indeks değerleri incelendiğinde "1. Çalışanlarımız, oldukça vasıflı ve yeteneklidirler" ve "2. Çalışanlarımız, sektörün en iyilerinden kabul edilmektedir" maddeleri hata kovaryansları arasında dikkate değer düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda ilgili maddeler arasında gözlenen hata korelasyonları modele eklenerek analiz tekrar edilmiştir. Analiz sonucu χ^2/sd (120,227/73) = 1,647, RMSEA=0,071, GFI=0,887, AGFI=0,837, CFI=0,962, TLI=0,953 olduğu ve elde edilen değerlerin iyi/kabul edilebilir uyum indeks değerleri aralığında olduğu belirlenmiştir. DFA sonucunda analizden herhangi bir madde çıkarılmamıştır. Tablo 3'te görüldüğü üzere ölçek maddeleri faktör ağırlıkları 0,829 (madde 14) ile 0,578 (madde 11) arasında bir değer almakta ve tüm madde ağırlıkları istatistiksel olarak anlamlıdır (p<.01).

Tablo 4 incelendiğinde; kukla, tek faktör ve bağımsız faktörler modelleri iyi ve/veya kabul edilebilir uyum indeks değerlerine sahip değildir. Ayrıca birincil seviye (ilişkili faktörler) RMSEA değeri dışında diğer değerlerinin iyi ve/veya kabul edilebilir uyum indeks değerlerine sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4. Entelektüel Sermaye Doğrulayıcı Faktör Analizi

Modeller	χ^2	sd	Uyum İndeksleri					
			χ^2/sd	GFI	AGFI	CFI	TLI	RMSEA
Kukla (Null)	1332,066	91	14,638					
Tek Faktör	295,492	77	3,838	,717	,614	,824	,792	,148
Bağımsız Faktörler	326,303	77	4,238	,756	,667	,799	,763	,158
İlişkili Faktörler	134,487	74	1,817	,871	,817	,951	,940	,080
Ölçüm Modeli(2°DFA)	120,227	73	1,647	,887	,837	,962	,953	,071

Son olarak, ikincil seviye (ölçüm modeli) doğrulayıcı faktör analizlerinden elde edilen değerlerin ise iyi ve kabul edilebilir uyum değerleri olduğu görülmektedir. Literatürdeki çalışmalar ve teorik altyapıya göre ölçüm modeli, en uygun model olarak ifade edilebilir. Ölçüm modelinden elde edilen uyum değerleri test edilen diğer modellerden daha iyi uyum değerlerine sahip olmakla birlikte, ölçüm aracının 3 faktörlü 14 maddeli yapının doğrulandığı görülmüştür.



Şekil 1. Entelektüel Sermayeye ilişkin DFA Sonuçları

Benzeşim geçerliği, ölçekteki maddelerin bağlı oldukları yapı ile olan ilişkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda benzeşim geçerliği için kabul edilebilir ölçütler CR Bileşik Güvenilirlik (Composite Reliability-CR>0,70) ve AVE çıkarılan ortalama varyans (Average Variance Extracted-AVE>0,5)'dir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2009). Yapılara ilişkin söz konusu değerler incelendiğinde insan sermayesi, sosyal sermaye ve örgütsel sermaye boyutları için CR değerleri sırasıyla; 0,914, 0,871 ve 0,876 olarak; AVE değerleri de sırasıyla 0,681, 0,629 ve 0,587 olarak tespit edilmiştir (Tablo 5). Bu bağlamda, tüm değişkenler için benzeşim geçerliğinin sağlandığı söylenebilir.

Tablo 5. Standardize Edilmiş Regresyon Ağırlıkları, t-değeri, R², CR ve AVE Değerleri

Madde	Std. Reg. Ağırlığı	t-değeri	R ²	CR	AVE
İnsanS1	0,816	6,661	0,666		
İnsanS2	0,783	6,906	0,614		
İnsanS3	0,836	6,501	0,699	0,914	0,681
İnsanS4	0,868	6,028	0,753		
İnsanS5	0,822	6,676	0,675		
SosyalS2	0,747	7,028	0,557		
SosyalS3	0,794	6,658	0,631		
SosyalS4	0,880	5,253	0,774	0,871	0,629
SosyalS5	0,745	7,037	0,555		
ÖrgütselS1	0,714	7,049	0,510		
ÖrgütselS2	0,845	5,649	0,714		
ÖrgütselS3	0,767	6,672	0,589	0,876	0,587
ÖrgütselS4	0,796	6,387	0,633		
ÖrgütselS5	0,701	7,124	0,491		

DFA’de kısıtlandırılmış ve serbest modeller aracılığı ile ayırım geçerliği test edilmiştir (Tablo 6). Ayırım geçerliğini belirleyebilmek için bütün boyutlar arasındaki korelasyonlar “1”e sabitlenerek “kısıtlandırılan bir modele” karşı, boyutlar arası korelasyonların serbest bırakıldığı bir model test edilmiştir (Bagozzi, Yi ve Phillips, 1991; Eskiler, Küçükbiş, Gülle ve Soyer, 2016: 2581).

Tablo 6. Entelektüel Sermaye Ayırım Geçerliği Değerleri

Modeller	χ^2	df
Kısıtlandırılmış Model	152,654	76
Kısıtlandırılmamış Model	134,487	74
$\Delta\chi^2$	18,167	
Δdf		2
	$2\chi^2_{,001}=13,816$	

Tablo 6’da görüldüğü üzere $2\chi^2_{,001}=13,816$ ve $18,167>13,816$ olduğundan dolayı, modelde yer alan yapıların birbirinden farklı olduğu, diğer bir ifade ile ayırt edici geçerliğin ilgili model için sağlandığı ifade edilebilir.

Tablo 7. Entelektüel Sermaye Ölçeği Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları ve Üst %27-Alt %27 Toplam Puanları Arasındaki İlişkisiz t testi Sonuçları

	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	t değeri (üst %27 - alt %27)**
1 Çalışanlarımız, oldukça vasıflı ve yeteneklidirler.	,810	-11,453
2. Çalışanlarımız, sektörün en iyilerinden kabul edilmektedir.	,828	-10,845
3. Çalışanlarımız, çok yaratıcı ve yenilikçidir.	,669	-12,871
4. Çalışanlarımız, kendi işlerini bitirmek için yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.	,755	-9,334
5. Çalışanlarımız, genellikle bir çözüm üretirken yeni fikir ve bilgilerden yararlanırlar.	,629	-10,101
7. Çalışanlarımız, kendi ekipleri ve departmanları içinde diğer arkadaşlarından bir şeyler öğrenirken, bilgilerini de herkesle paylaşırlar.	,690	-7,699
8. Çalışanlarımız, çapraz fonksiyonel departman ve bölümle etkileşimindedir ve onlarla fikir alışverişinde bulunurlar.	,777	-9,678
9. Çalışanlarımız, çözümler üretmek için müşteriler, satıcılar ve diğer paydaşlarla ortak hareket ederler.	,729	-9,622
10. Çalışanlarımız, örgütün bir bölümünden başka bir bölümünde ortaya çıkan sorunlara müdahale ederler ve sorunları fırsata çevirmede bilgilerini kullanırlar.	,722	-7,269
11. Firmamız, bilgi biriktirmenin bir yolu olarak tanıtım belgesi, vaka çalışmaları, patentler, lisanslar kullanır.	,578	-8,756
12. Örgüt bilgilerimizin çoğu, kılavuzlarda ve veri tabanlarında yer alır.	,713	-9,996
13. Firmamızın çeşitli bilgi kaynaklarına kolay erişimi olan bir kurumsal bilgi portalı vardır.	,820	-9,960
14. Örgüt kültürümüz belirli işlerin nasıl yapılacağı konusunda çeşitli fikirler ve yöntemler içerir.	,829	-9,037
15. Firmamız bilgi ve tecrübesini yapı, sistem ve süreçlere dâhil eder.	,754	-6,312

**p<0.01

Bulgular, Entelektüel Sermaye Ölçeğindeki maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerlerinin 0.578 ile 0.829 aralığında olduğunu göstermektedir. Üst %27 ile alt %27'lik grubun toplam puanları arasında yapılan ilişkisiz örneklem t testi sonuçları tüm maddeler için anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir.

Rekabet avantajı ölçeğinde yer alan 11 maddeye AFA uygulanmıştır. Analiz sonuçları incelendiğinde ölçeğin öz değeri 1'den büyük iki faktör altında toplandığı belirlenmiştir. Ölçek maddelerinden "1.Ana Rakipleri ile karşılaştırıldığında firmamızın düşük maliyet rekabet avantajı vardır." Ters imaj korelasyon matrisi (anti-image correlation matrix) tablosunda faktör ağırlığının düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda ilgili madde çıkarılarak analiz tekrar edilmiş ve maddelerin 1 faktör altında

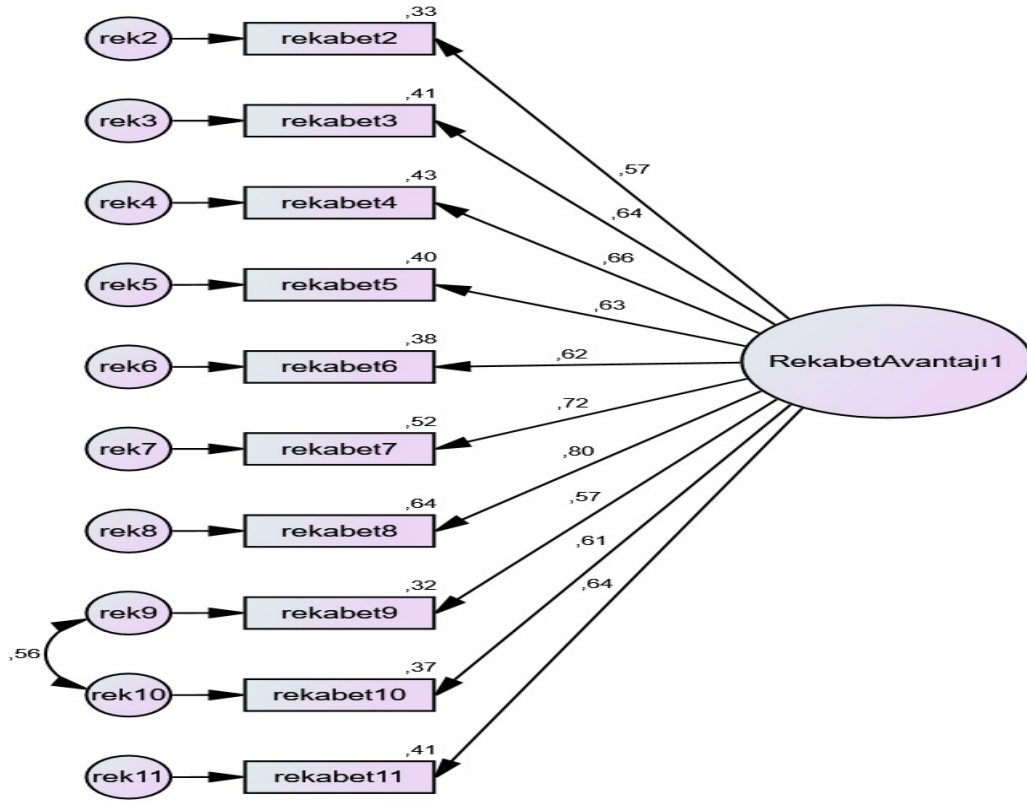
toplandığı görülmüştür (Tablo 8). En düşük madde yük değeri 0,651 olan ve özgün ölçekteki faktör yapısı ile benzerlik gösteren bir çözüme ulaşılmıştır. Bu çözümün açıkladığı toplam varyans miktarı %48,407'dir. Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk (2018) tarafından açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterli olarak kabul edilmektedir. Analiz sonuçları ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Rekabet Avantajı AFA Sonuçları

Maddeler	Faktör 1			
rekabet8	,799			
rekabet7	,752			
rekabet10	,710			
rekabet11	,697			
rekabet9	,686			
rekabet4	,679			
rekabet5	,677			
rekabet3	,676			
rekabet6	,651			
rekabet2	,614			
Toplam	4,841			
% Varyans	48,407			
Cronbach's Alfa	.881			
KMO Örneklem Yeterliliği	.972			
Bartlett' Test of Sphericity	$\chi^2 = 531,275$	df = 45		p < ,001

Rekabet avantajı için DFA ile sınanan ilk modele, teorik yapıya bağlı kalınarak, AFA sonucu çıkartılması öngörülen "Ana rakipleri ile karşılaştırıldığında firmamızın düşük maliyet rekabet avantajı vardır" maddesi de dahil edilmiş ve 11. madde ile yapılan analiz sonucu düşük uyum indeks değerlerinin elde edildiği görülmüştür (χ^2/sd (124,742/44)=2,835, RMSEA=0,119, GFI=0,864, AGFI=0,796, CFI=0,848, TLI=0,810). Elde edilen uyum ve modifikasyon indeks değerlerinin incelenmesiyle ilgili maddenin analiz dışı bırakılmasına karar verilmiştir. Tekrarlanan DFA sonucu uyum indeksleri incelendiğinde χ^2/sd oranı (96,355/35) 2,753'dir. Diğer uyum indeks değerlerinin ise, RMSEA=0,117, GFI=0,875, AGFI=0,804, CFI=0,878, TLI=0,843 olduğu belirlenmiştir. Modifikasyon indeks değerleri incelendiğinde "9.Ana rakipler, firmamızın ürünlerini veya hizmetlerini kolayca taklit edemez", "10.Ana rakipler, firmamızın fikirlerini kolayca taklit edemez" maddeleri hata kovaryansları arasında dikkate değer düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca maddelerin birbirine benzer olmaları iki maddenin

modifikasyonunu anlamlı kılmaktadır. Bu bağlamda ilgili maddeler arasında gözlenen hata korelasyonları modele eklenerek analiz tekrar edilmiştir. Analiz sonucu χ^2/sd (52,603/34)=1,547, RMSEA=0,065, GFI=0,927, AGFI=0,883, CFI=0,963, TLI=0,951 olduğu ve elde edilen değerlerin iyi/kabul edilebilir uyum indeks değerleri aralığında olduğu belirlenmiştir. Tablo 8’de görüldüğü üzere ölçek maddeleri faktör ağırlıkları 0,799 (madde 8) ile 0,614 (madde 2) arasında bir değer almakta ve tüm madde ağırlıkları istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,01$).



Şekil 2. Rekabet Avantajına ilişkin DFA Sonuçları

Benzeşim geçerliği, ölçekteki maddelerin bağlı oldukları yapı ile olan ilişkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda benzeşim geçerliği için kabul edilebilir ölçütler $CR>0,70$ ve $AVE>0,5$ 'dir (Hair vd., 2009). Yapılara ilişkin söz konusu değerler incelendiğinde insan sermayesi, sosyal sermaye ve örgütsel sermaye boyutları için CR değeri 0,87 olarak; AVE değeri de 0,42 olarak tespit edilmiştir. Ancak, diğer güvenilirlik ölçümlerinin tatmin edici olduğu durumlarda, $AVE<0,5$ olması araştırmacılar tarafından kabul edilebilir bir durum olarak görülmektedir (Eskiler ve Altunişik, 2017: 691). Ayrıca Zhou, Yim ve Tse (2005) ve Menguc ve Auh (2006) 0,40'ın

üzerindeki AVE değerlerinin kabul edilebileceğini belirtmişlerdir (Brunelle ve Lapierre, 2007: 61). Bu bağlamda, tüm değişkenler için benzeşim geçerliğinin sağlandığı ifade edilebilir.

Tablo 9. Rekabet Avantajı Ölçeği Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları ve Üst %27-Alt %27 Toplam Puanları Arasındaki İlişkisiz t testi Sonuçları

	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu	t değeri (üst %27 - alt %27)**
2.Ürünlerimiz, rakiplerinkinden daha üstün kaliteye sahiptir.	0,614	-7,786
3.Firmamız, ana rakiplerinden daha fazla Ar-Ge ve yenilik yeteneğine sahiptir.	0,676	-9,078
4.Firmamız, ana rakiplerinden daha iyi yönetim becerisine sahiptir.	0,679	-8,912
5.Firmamızın kâr oranı, ana rakiplerinden daha yüksektir.	0,677	-8,345
6.Firmamızın büyüme oranı, ana rakiplerinden daha fazladır.	0,651	-9,295
7.Firmamız, önemli görevler üstlenerek çeşitli alanlarda rakiplerine öncülük eder.	0,752	-9,638
8.Firmamızın kurumsal imajı, ana rakiplerinden daha iyidir.	0,799	-15,614
9.Ana rakipler, firmamızın ürünlerini veya hizmetlerini kolayca taklit edemez.	0,686	-8,272
10.Ana rakipler, firmamızın fikirlerini kolayca taklit edemez.	0,71	-7,938
11.Ana rakipler, firmamızın sahip olduğu konuma kolaylıkla gelemeler.	0,697	-8,686

**p<0.01

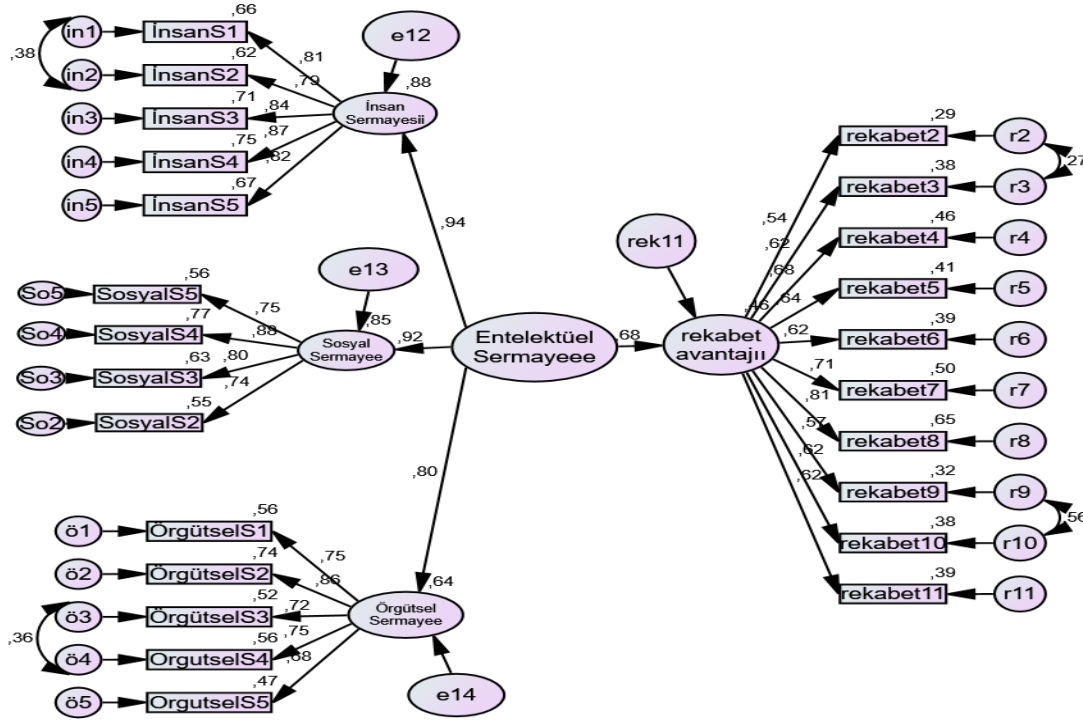
Bulgular, Rekabet Avantajı Ölçeğindeki maddelerin düzeltilmiş madde-toplam korelasyon değerlerinin 0,614 ile 0,799 aralığında olduğunu göstermektedir. Üst %27 ile alt %27'lik grubun toplam puanları arasında yapılan ilişkisiz örneklem t testi sonuçları tüm maddeler için anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir.

Tablo 10. Yol Analizi Uyum İyiliği Değerleri

Uyum İndeksleri	Sonuçlar	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Değer
χ^2/ df	1,516	≤ 3	≤ 5
GFI	0,812	$\geq 0,95$	$\geq 0,80$
AGFI	0,769	$\geq 0,90$	$\geq 0,80$
CFI	0,933	$\geq 0,97$	$\geq 0,90$
TLI	0,924	$\geq 0,95$	$\geq 0,90$
RMSEA	0,063	$\leq 0,05$	$\leq 0,08$

Entelektüel sermayenin rekabet avantajı üzerine etkisini ölçmek amacıyla model test edilmiştir. Uyum iyiliği değerlerinde AGFI değeri kabul edilen sınırlar

dışında kalmıştır. RMSEA'nın çok değişkenli normal dağılım varsayımı altında tüm örneklem büyüklüğü ve korelasyon aralığı için en iyi uyum iyiliği istatistikleri olduğunu göstermektedir (Doğan ve Özdamar, 2017). Bu bağlamda ilgili modellere ilişkin uyum indeks değerlerinin kabul edilebilir/iyi uyum seviyelerinde olduğu tespit edilmiştir (Tablo 10).



Şekil 3. Yol Analizi

Tablo 11. Yapısal Eşitlik Modeli Katsayıları

Değişkenler	Standardize β	Standart Hata	p	R ²
Rekabet Avantajı<---Entelektüel Sermaye	0,675	0,085	0,000	0,46

Yapılan yol analizi sonucunda entelektüel sermayenin rekabet avantajı üzerinde orta düzeyde pozitif bir etkisi bulunmaktadır ($\beta=0,675$, $p<0,000$). Modele ait elde edilen Squared Multiple Correlations (R²) değerleri incelendiğinde de rekabet avantajı değişkeninin %46'sı entelektüel sermaye değişkeni ile açıklandığı görülmektedir. Entelektüel sermayede meydana gelen 1 birimlik değişimin rekabet avantajında 0,46 birimlik değişime neden olmaktadır. Buna göre H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Entelektüel sermayenin alt boyutlarının rekabet avantajı üzerindeki etkisini

test etmek amacıyla entelektüel sermayenin her alt boyutu için regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 12). Regresyon analizinde stepwise yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 12. Regresyon Analiz Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler								
	İnsan Sermayesi			Sosyal Sermaye			Örgütsel Sermaye		
	β	t	p	β	t	p	β	t	p
Rekabet Avantajı	,293	3,256	,001	-	-	-	,394	4,381	,000
Anova	F: 39,997 Sig.α: ,000								
Adjusted R ²	0,377								

Entelektüel sermayenin alt boyutlarından insan sermayesi ve örgütsel sermayenin rekabet avantajının %37,7'sini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir (F:39,997; R²: 0,377; p:0,000). İnsan sermayesi ve örgütsel sermaye rekabet avantajını pozitif yönde etkilemektedir (β : ,293 p:0,001; β : ,394 p:0,000).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmelerin entelektüel sermaye ile rekabet avantajı sağlama düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; entelektüel sermayenin rekabet avantajı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir etkisi bulunmaktadır ($r=0,675$, $p < 0,000$). Entelektüel sermayenin alt boyutlarından insan sermayesi ve örgütsel sermaye rekabet avantajını pozitif yönde etkilerken sosyal sermaye boyutunun rekabet avantajı üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. Bu bağlamda, H_{1a} ve H_{1c} hipotezleri kabul edilmiştir. Ayrıca literatürdeki çalışmalar araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda entelektüel sermayenin alt boyutlarından insan sermayesi, sosyal sermaye ve örgütsel sermayenin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisi olduğunu belirtmektedirler (Chahal ve Bakshi, 2015; Chen, 2008; Kamukama ve Sulait, 2017; Malkawi vd., 2018; Taie, 2014). Ancak Yaseen vd. (2016) yaptıkları çalışmada sosyal sermaye ve örgütsel sermayenin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisi bulunmuştur. Hormiga vd. (2011) yaptıkları çalışmada ise, insan sermayesi ve sosyal sermayenin rekabet avantajı üzerinde pozitif etkisi bulunmuştur.

Bu sonuçlar doğrultusunda küçük ve orta ölçekli işletmelerin rekabet avantajı sağlaması, dinamik yetenekler (Li ve Liu, 2014), yenilikçilik (Urbancova, 2013), insan sermayesi ve entelektüel sermaye (Vătămănescu, Gorgos, Ghigiu ve Pătruț, 2019) gibi maddi olmayan kaynaklara bağlıdır (Hamadamin ve Atan, 2019: 4). Ayrıca örgütsel sermaye de dinamik bir kaynak olarak işletmeye uzun vadede rekabet avantajı sağlamaktadır (Hsu ve Wang, 2012: 196). Bu bağlamda günümüzde KOBİ statüsündeki işletmelerin başarılı olabilmesi fiziksel veya finansal sermayeye değil; yaratıcı düşünce, yenilikçi uygulamalara ve rakiplerinden farklı düşünme tarzına bağlıdır. Dolayısıyla başkaları tarafından taklit edilemeyen, ikame edilemeyen, nadir ve değer yaratan kaynaklar ve yetenekler, işletmelere rekabet avantajı sağlamaktadır (Barney, 1991: 17; Newbert, 2008: 747). Bu doğrultuda işletme çalışanlarının teknik bilgilerini arttırmaları ve güncel bilgileri takip etmeleri, liderlik ve girişimcilik vb. yetenekleri için eğitim programlarının arttırılması, yaratıcı düşüncelerinin oluşmasını sağlayacak yaratıcı düşünme tekniklerinin kullanılması, çalışanların güçlendirilmesi, desteklenmesi, kararlara katılımının sağlanması, örgüt içinde işbirliği, takım çalışması ve yardımlaşmanın olduğu bir iklimin oluşturulması, örgütte iş tanımlarının ve mesleki standartların belirlenmesi, örgütteki çalışanların zihinsel çabalarını arttırmasına ve Türkiye’de faaliyette bulunan 10-249 çalışana sahip işletmelerin rekabet avantajı sağlamalarına katkı sağlayabilir.

Entelektüel Sermaye Ölçeği için; AFA sonucu elde edilen özgün faktör yük yapısı DFA ile sınanmıştır. Önerilen modifikasyonun uygulanması sonucu χ^2/sd (120,227/73) = 1,647, RMSEA=0,071, GFI=0,887, AGFI=0,837, CFI=0,962, TLI=0,953 olduğu ve elde edilen değerlerin iyi/kabul edilebilir uyum indeks değerleri aralığında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ölçek maddeleri faktör ağırlıklarının 0,829 ile 0,578 arasında değiştiği ve tüm madde ağırlıklarının istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,01$) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak, ölçme aracında yer alan maddelerin, bireyleri ayırt etmesi ve bu ayırt ediciliği test etmek amacıyla, örnekleme %27’lik üst kısım ile %27’lik alt kısım puan ortalamaları ilişkisiz örneklemler t-testi ile karşılaştırılarak maddelerin ayırt edicilik güçleri belirlenmiştir. Orijinal ölçüm aracına uzman görüşleri sonucunda “*Firmamız, bilgi biriktirmenin bir yolu olarak tanıtım belgesi, vaka çalışmaları, patentler, lisanslar kullanır*” maddesi eklenmiştir. Ayrıca açıklayıcı

faktör analizi sonucunda iki farklı boyutta yer almasından dolayı “Çalışanlarımız, problem ve sorunları karşılıklı iş birliği içinde teşhis etme ve çözme konusunda yeteneklidirler” maddesi bu çalışmada analiz dışı bırakılarak ve ölçeğin Türkçe formunun 3 boyutlu ve 14 maddeden oluştuğu belirlenmiştir.

Rekabet Avantajı Ölçeği için; AFA sonucu elde edilen özgün faktör yük yapısı DFA ile sınanmıştır. Önerilen modifikasyonun uygulanması sonucu χ^2/sd (52,603/34)=1,547, RMSEA=0,065, GFI=0,927, AGFI=0,883, CFI=0,963, TLI=0,951 olduğu ve elde edilen değerlerin iyi/kabul edilebilir uyum indeks değerleri aralığında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ölçek maddeleri faktör ağırlıklarının 0,799 ile 0,614 arasında değiştiği ve tüm madde ağırlıklarının istatistiksel olarak anlamlı ($p<.01$) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak, ölçme aracında yer alan maddelerin, bireyleri ayırt etmesi ve bu ayırt ediciliği test etmek amacıyla, örnekleme %27’lik üst kısım ile %27’lik alt kısım puan ortalamaları ilişkisiz örneklem t-testi ile karşılaştırılarak maddelerin ayırt edicilik güçleri belirlenmiştir. Orijinal ölçüm aracından farklı olarak “Ana Rakipleri ile karşılaştırıldığında firmamızın düşük maliyet rekabet avantajı vardır” maddesi bu çalışmada analiz dışı bırakılarak ve ölçeğin Türkçe formunun tek boyutlu ve 10 maddeden oluştuğu belirlenmiştir.

Son olarak elde edilen sonuçlar kapsamında hem Entelektüel Sermaye Ölçeği hem de Rekabet Avantajı Ölçeğinin bu formuyla Türkiye örnekleminde farklı yöntem ve uygulamalarda küçük, orta ve büyük işletmelerde entelektüel sermaye ve rekabet avantajının belirlenmesinde kullanılacak nitelikte geçerli ve güvenilir ölçme aracı olduğu ifade edilebilir. Ayrıca, bu ölçüm araçlarıyla birlikte, işletmelerin rekabet avantajı sağlamlarında gerekli olan niteliklerin sağlanmasına ve eksikliklerin giderilmesine ve KOBİ’lerin desteklenmesine imkân sağlayabilir. Bu çalışmadaki temel sınırlılık, örnekleme sürecinde kolayda örnekleme yönteminin tercih edilmesi ve verilerin hem yüz yüze hem de çevrimiçi anket tekniğiyle toplanması nedeniyle araştırmanın yorumlanmasında, seçim yanlılığı olasılığının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu kapsamda, gelecek araştırmalarda KOBİ’lerin faaliyet alanlarının genişletilmesi ve yurtdışı örnekleminin de araştırmaya dahil edilmesi araştırma bulgularını daha anlamlı hale getirecektir. Farklı değişkenlerin de dâhil edildiği çalışmalar, uygulayıcılara ve alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Agha, S., Alrubaiee, L. ve Jamhour, M. (2012). Effect of core competence on competitive advantage and organizational performance. *International journal of business and management*, 7(1), 192-204.
- Akkaya, B. ve Balı, S. (2018). Entelektüel sermaye ve ölçümüne yönelik bazı yaklaşımlar. *Journal of International Social Research*, 11(55), 1145-1161.
- Allard, K. (2003). *Business as war: Battling for competitive advantage*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Anwar, M., Khan, S. Z. ve Khan, N. U. (2018). Intellectual capital, entrepreneurial strategy and new ventures performance: Mediating role of competitive advantage. *Business and Economic Review*, 10(1), 63-93.
- Bagozzi, R. P., Yi, Y. ve Phillips, L. W. (1991). Assessing construct validity in organizational research. *Administrative science quarterly*, 36(3), 421-458.
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of management*, 17(1), 99-120.
- Bayraktar, Y. ve Kaya, H. İ. (2016). Yeni ekonomi ve değişen rekabet anlayışı: karşılaştırmalı bir analiz. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 11(1), 89-106.
- Bontis, N., Dragonetti, N. C., Jacobsen, K. ve Roos, G. (1999). The knowledge toolbox: A review of the tools available to measure and manage intangible resources. *European Management Journal*, 17(4), 391-402.
- Bozbura, F. T. ve Toraman, A. (2010). Türkiye'de entelektüel sermayenin ölçülmesi ile ilgili model çalışması ve bir uygulama. *İTÜDERGİSİ/d*, 3(1), 55-66.
- Brunelle, E. ve Lapierre, J. (2007). *Examining the relationship between individual characteristics, product characteristics, and media Richness fit on consumer channel preference*. Paper presented at the International Conference on Electronic Commerce and Web Technologies.
- Chahal, H. ve Bakshi, P. (2014). Effect of intellectual capital on competitive advantage and business performance: Role of innovation and learning culture. *International Journal of Learning and Intellectual Capital*, 11(1), 52-70.
- Chahal, H. ve Bakshi, P. (2015). Examining intellectual capital and competitive advantage relationship: Role of innovation and organizational learning. *International Journal of Bank Marketing*, 33(3), 376-399.
- Chen, J., Zhu, Z. ve Xie, H. Y. (2004). Measuring intellectual capital: a new model and empirical study. *Journal of intellectual capital*, 5(1), 195-212.
- Chen, Y.-S. (2008). The positive effect of green intellectual capital on competitive advantages of firms. *Journal of business ethics*, 77(3), 271-286.
- Coyne, K. P. (1986). Sustainable competitive advantage—What it is, what it isn't. *Business horizons*, 29(1), 54-61.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, E. T. ve Demir, Y. (2011). Rekabet avantajı yaratmada entelektüel sermayenin önemi. "İş, Güç" *Endüstri İlişkileri Ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 13(1), 81-104. doi:10.4026/1303-2860.2010.0166.x
- Doğan, İ. ve Özdamar, K. (2017). The effect of different data structures, sample sizes on model fit measures. *Communications in Statistics-Simulation and Computation*, 46(9), 7525-7533.
- Dönmez, A. ve Erol, İ. (2016). Entelektüel sermayenin ölçülmesi: VAIC™ yöntemi yardımıyla Bist-Sürdürülebilirlik endeksi işletmeleri üzerine bir uygulama. *Mali Cozum Dergisi/Financial Analysis*(138), 27-56.
- Edvinsson, L. (1997). Developing intellectual capital at Skandia. *Long range planning*, 30(3), 366-373.
- Edvinsson, L. ve Kivikas, M. (2007). Intellectual capital (IC) or Wissensbilanz process: some German experiences. *Journal of intellectual capital*, 8(3), 376-385.
- Edvinsson, L. ve Sullivan, P. (1996). Developing a model for managing intellectual capital. *European Management Journal*, 14(4), 356-364.
- Eskiler, E. ve Altunışık, R. (2017). Rol model alma davranışının pozitif sözlü iletişim ve satın alma niyeti üzerine etkisinde marka bağlılığının aracılık rolü. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(13), 687-696.
- Eskiler, E., Küçükbiş, F., Güle, M. ve Soyer, F. (2016). Bilişsel davranışçı fiziksel aktivite ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 2577-2587.

- Eskiler, E., Özmen, M. ve Uzkurt, C. (2011). Bilgi Yönetimi Pazar Odaklılık ve Pazarlama Yeniliği İlişkisi: Mobilya Sektöründe Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 31-69.
- F-Jardón, C. M. ve Martos, M. S. (2009). Intellectual capital and performance in wood industries of Argentina. *Journal of intellectual capital*, 10(4), 600-616.
- Gençtürk, F. E., Kandemir, D., Koç, Ö. T. ve Demirci, I. C. (2010). Rekabet avantajı kuramının tanımlanması ve ölçülmesi. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 9(34), 13-25.
- George, D. ve Mallery, P. (2016). *IBM SPSS statistics 23 step by step: A simple guide and reference* (14th Baskı). New York: Routledge.
- Gogan, L. M., Artene, A., Sarca, I. ve Draghici, A. (2016). The impact of intellectual capital on organizational performance. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 221(0), 194-202.
- Görmüş, A. Ş. (2009). Entelektüel sermaye ve insan kaynakları yönetiminin artan önemi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 57-75.
- Güçlü, H. (2014). Entelektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2009). *Multivariate data analysis*. In (7th Edition ed.). Uppersaddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Hamadamin, H. H. ve Atan, T. (2019). The impact of strategic human resource management practices on competitive advantage sustainability: The mediation of human capital development and employee commitment. *Sustainability*, 11(20), 5782.
- Hormiga, E., Batista-Canino, R. M. ve Sánchez-Medina, A. (2011). The role of intellectual capital in the success of new ventures. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 7(1), 71-92.
- Hsu, L. C. ve Wang, C. H. (2012). Clarifying the effect of intellectual capital on performance: the mediating role of dynamic capability. *British Journal of Management*, 23(2), 179-205.
- İpçioğlu, İ. ve Şahin, F. (2012). Örgüt kültürü ve entelektüel sermaye ilişkisinin incelenmesine yönelik bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 153-165.
- İraz, R. (2005). İşletmelerde bilgi yönetiminin yenilik ve rekabet gücü üzerindeki etkileri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 243-258.
- Jardon, C. M. ve Martos, M. S. (2012). Intellectual capital as competitive advantage in emerging clusters in Latin America. *Journal of intellectual capital*, 13(4), 462-481.
- Jurczak, J. (2008). Intellectual capital measurement methods. *Economics and organization of enterprise*, 1(1), 37-45.
- Kamukama, N., Ahiauzu, A. ve Ntayi, J. M. (2011). Competitive advantage: mediator of intellectual capital and performance. *Journal of intellectual capital*, 12(1), 152-164.
- Kamukama, N. ve Sulait, T. (2017). Intellectual capital and competitive advantage in Uganda's microfinance industry. *African Journal of Economic and Management Studies*, 8(4), 498-514.
- Kandemir, T. (2008). Entellektüel Sermaye Kavramı ve Tarihsel Gelişimi. In P. D. R. AŞIKOĞLU (Ed.), *Entelektüel sermaye : Kuram gelişim ve yeni perspektifler* (pp. 23-36).
- Kanibir, H. (2004). Yeni bir rekabet gücü kaynağı olarak entellektüel sermaye ve organizasyonel performansa yansımaları. *Journal of Aeronautics and Space Technologies*, 1(3), 77-85.
- Karakuş, M. ve Çobanoğlu, N. (2013). İlkokullarda entelektüel sermayenin ölçülmesi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013(16).
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Kavramlar, teknikler ve ilkeler* (27. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaya, S. (2017). *İşletmelerde entelektüel sermaye ve bilgi yönetiminin inovasyon performansı ve rekabet avantajı üzerine etkilerinin belirlenmesi*. (Doktora Tezi). Haliç Üniversitesi İstanbul.
- Kerimov, R. (2011). *Entelektüel sermayenin ölçülmesi, raporlanması ve işletme performansına etkisi: Örnek bir uygulama*. (Yüksek Lisans). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Keskin, H., Kalaycıoğlu, O. ve İnce, H. (2017). İhracat yetenekleri ve rekabet avantajı ilişkisi: Türk ihracatçı firmaları üzerine uygulamalı bir araştırma. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 18, 51-68.
- Khalique, M., Bontis, N., Abdul Nassir bin Shaari, J. ve Hassan Md. Isa, A. (2015). Intellectual capital in small and medium enterprises in Pakistan. *Journal of intellectual capital*, 16(1), 224-238.
- Kianto, A., Ritala, P., Spender, J.-C. ve Vanhala, M. (2014). The interaction of intellectual capital assets and knowledge management practices in organizational value creation. *Journal of intellectual capital*, 15(3), 362-375.
- Kocapınar, E. B. (2010). *Entelektüel Sermayenin Girişimsel Oryantasyona Etkisi ve Firma Performansı ile İlişkisi*. (Doktora Tezi). Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze.

- Koç, M. ve Özbozkurt, O. B. (2014). Ulusların rekabet üstünlüğü ve elmas modeli üzerine bir değerlendirme. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 2(3), 85-91.
- Kong, E. ve Prior, D. (2008). An intellectual capital perspective of competitive advantage in nonprofit organisations. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 13(2), 119-128.
- Kurgun, O. ve Akdağ, G. (2013). Entelektüel sermaye ve örgüt performansı ilişkisi: Akdeniz bölgesindeki otel işletmelerinde bir araştırma. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 2(2), 155-176.
- Kutlu, H. A. (2009). Entellektüel Sermaye: Türkiye Muhasebe Sisteminde Raporlanabilir mi? *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(1), 235-257.
- Li, D.-y. ve Liu, J. (2014). Dynamic capabilities, environmental dynamism, and competitive advantage: Evidence from China. *Journal of Business Research*, 67(1), 2793-2799.
- Longo, M. ve Mura, M. (2015). A methodology for measuring intellectual capital. A structural equations modelling approach. In M. Sharma (Ed.), *Advances in Measurement Systems*. Croatia: In-Tech.
- Malkawi, N. M., Al Omari, K. ve Halasa, A. (2018). Intellectual Capital as a Core Competency for Competitive Advantage: A Case Study. *Journal of Digital Information Management*, 16(4), 192-202.
- Mardia, K. (1985). *Mardia's Test of Multinormality* (Vol. 5). New York: Wiley.
- Marr, B. ve Moustaghfir, K. (2005). Defining intellectual capital: a three-dimensional approach. *Management Decision*, 43(9), 1114-1128.
- Menguc, B. ve Auh, S. (2006). Creating a firm-level dynamic capability through capitalizing on market orientation and innovativeness. *Journal of the academy of marketing science*, 34(1), 63-73.
- Mondal, A. (2016). Application of Modified VAICTM Model for Measuring Intellectual Capital Performance. *International Journal of Research in Finance and Marketing*, 6(11), 19-30.
- Mouritsen, J., Larsen, H. T. ve Bukh, P. N. (2001). Intellectual capital and the 'capable firm': narrating, visualising and numbering for managing knowledge. *Accounting, organizations and society*, 26(7-8), 735-762.
- Naktiyok, A. ve Karabey, C. N. (2007). İşletmelerin maddi olmayan kaynakları ve çevresel olumsuzluk algıları ile stratejik yönelimleri arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Sosyal BF Dergisi*, 62(4), 203-225.
- Nazari, J. A., Herremans, I. M., Isaac, R. G., Manassian, A. ve Kline, T. J. (2011). Organizational culture, climate and IC: an interaction analysis. *Journal of intellectual capital*, 12(2), 224-248.
- Newbert, S. L. (2008). Value, rareness, competitive advantage, and performance: a conceptual-level empirical investigation of the resource-based view of the firm. *Strategic management journal*, 29(7), 745-768.
- Nonaka, I. ve Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*: Oxford university press.
- Nzewi, H. N., Robert, E. I., Ifechi, A. N., Monene, C. P. ve Martin, O. (2019). Intellectual capital and competitive advantage of selected commercial banks in Anambra State. *International Journal of Managerial Studies and Research*, 6(5), 27-36.
- Okay, S. (2012). Entelektüel sermaye ve muhasebe ile ilişkisi. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1201-1208.
- Ozkan, N., Cakan, S. ve Kayacan, M. (2017). Intellectual capital and financial performance: A study of the Turkish Banking Sector. *Borsa Istanbul Review*, 17(3), 190-198.
- Özdemir, B. ve Taşcı, D. (2017). Entelektüel sermaye ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliğinin testi: Türkiye'nin ilk 1000 sanayi kuruluşu'nda ampirik bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*(61), 363-372.
- Özevren, M. ve Yıldız, S. (2010). Entelektüel sermayenin ölçüm yöntemleri ve kriterlerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(2), 275-289.
- Pazarceviren, S. Y. ve Kaya, H. P. (2018). Entelektüel sermayeyi hesaplanmış maddi olmayan değer yöntemi ile ölçme ve raporlama. *Business and Economics Research Journal*, 9(2), 331-348.
- Petty, R. ve Guthrie, J. (2000). Intellectual capital literature review: measurement, reporting and management. *Journal of intellectual capital*, 1(2), 155-176.
- Porter, M. (1985). *Competitive advantage: creating and sustaining superior performance: with a new introduction*. New York: Free Press.
- Porter, M. E. (1980). *Competitive strategy*. New York: The Free Press.
- Rastogi, P. (2003). The nature and role of IC: Rethinking the process of value creation and sustained enterprise growth. *Journal of intellectual capital*, 4(2), 227-248.

- Rossi, C., Cricelli, L., Grimaldi, M. ve Greco, M. (2016). The strategic assessment of intellectual capital assets: An application within Terradue Srl. *Journal of Business Research*, 69(5), 1598-1603.
- Sağlam, M. (2020). *Öğrenen örgüt anlayışının ve entelektüel sermayenin, örgütsel ustalık ve örgütlerin girişimcilik yönelimi üzerindeki etkisi: Hizmet ve üretim sektörü yönetici algılarının karşılaştırmalı analizi*. (Doktora tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Serenko, A. ve Bontis, N. (2004). Meta-review of knowledge management and intellectual capital literature: Citation impact and research productivity rankings. *Knowledge and process management*, 11(3), 185-198.
- Shih, K.-H., Chang, C.-J. ve Lin, B. (2010). Assessing knowledge creation and intellectual capital in banking industry. *Journal of intellectual capital*, 11(1), 74-89.
- Sönmez, R. ve Kasımoğlu, M. (2014). Sürdürülebilir rekabet avantajının kaynağı: endüstri temelli teori ve kaynak temelli teori çerçevesinde. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, 13(25), 63-90.
- Stewart, T. A. (1991). Brainpower. *Fortune* 123, 11, 44-54.
- Stonehouse, G. ve Snowdon, B. (2007). Competitive advantage revisited: Michael Porter on strategy and competitiveness. *Journal of Management Inquiry*, 16(3), 256-273.
- Subramaniam, M. ve Youndt, M. A. (2005). The influence of intellectual capital on the types of innovative capabilities. *Academy of management journal*, 48(3), 450-463.
- Sumedrea, S. (2013). Intellectual capital and firm performance: A dynamic relationship in crisis time. *Procedia Economics and Finance*, 6, 137-144.
- Taie, E. S. (2014). The effect of intellectual capital management on organizational competitive advantage in Egyptian hospitals. *International Journal of Business and Social Science*, 5(2), 160-167.
- Tekin, M. ve Çiçek, E. (2005). *İşletmelerde rekabet üstünlüğü sağlamada farklı bir yaklaşım: Değer temelli pazarlama*. Paper presented at the V. Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Todericiu, R. ve Stăniș, A. (2015). Intellectual capital-The key for sustainable competitive advantage for the SME's sector. *Procedia Economics and Finance*, 27, 676-681.
- Tovstiga, G. ve Tulugurova, E. (2009). Intellectual capital practices: a four-region comparative study. *Journal of intellectual capital*, 10(1), 70-80. doi:10.1108/14691930910922905
- Tunçer, A. ve Tarlacı, Ö. A. (2020). Entelektüel sermaye ve işletme performansı ilişkisinde, yenileşimi destekleyen örgüt ikliminin rolü. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 156-180.
- Türkkan, E. (2001). *Rekabet teorisi ve endüstri iktisadı*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Urbancova, H. (2013). Competitive advantage achievement through innovation and knowledge. *Journal of competitiveness*, 5(1), 82-96.
- Ülgen, H. ve Mirze, S. K. (2013). *İşletmelerde stratejik yönetim*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Vătămănescu, E.-M., Gorgos, E.-A., Ghigiu, A. M. ve Pătruț, M. (2019). Bridging intellectual capital and SMEs internationalization through the lens of sustainable competitive advantage: A systematic literature review. *Sustainability*, 11(9), 1-22.
- Wang, W. Y. ve Chang, C. (2005). Intellectual capital and performance in causal models: Evidence from the information technology industry in Taiwan. *Journal of intellectual capital*, 6(2), 222-236.
- Williams, R. L. ve Bukowitz, W. R. (2001). The yin and yang of intellectual capital management: The impact of ownership on realizing value from intellectual capital. *Journal of intellectual capital*, 2(2), 96-110.
- Yaseen, S. G., Dajani, D. ve Hasan, Y. (2016). The impact of intellectual capital on the competitive advantage: Applied study in Jordanian telecommunication companies. *Computers in Human Behavior*, 62, 168-175.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(Özel Sayı), 74-85.
- Youndt, M. A., Subramaniam, M. ve Snell, S. A. (2004). Intellectual capital profiles: An examination of investments and returns. *Journal of Management studies*, 41(2), 335-361.
- Zhou, K. Z., Yim, C. K. ve Tse, D. K. (2005). The effects of strategic orientations on technology-and market-based breakthrough innovations. *Journal of marketing*, 69(2), 42-60.

Ek 1. Entelektüel Sermaye Ölçeği İfadeleri

- 1 Çalışanlarımız, oldukça vasıflı ve yeteneklidirler.
- 2 Çalışanlarımız, sektörün en iyilerinden kabul edilmektedir.
- 3 Çalışanlarımız, çok yaratıcı ve yenilikçidir.
- 4 Çalışanlarımız, kendi işlerini bitirmek için yeterli bilgi ve beceriye sahiptir.
- 5 Çalışanlarımız, genellikle bir çözüm üretirken yeni fikir ve bilgilerden yararlanırlar.
- 6 Çalışanlarımız, problem ve sorunları karşılıklı iş birliği içinde teşhis etme ve çözme konusunda yeteneklidirler.
- 7 Çalışanlarımız, kendi ekipleri ve departmanları içinde diğer arkadaşlarından bir şeyler öğrenirken, bilgilerini de herkesle paylaşırlar.
- 8 Çalışanlarımız, çapraz fonksiyonel departman ve bölümle etkileşim içindedir ve onlarla fikir alışverişinde bulunurlar.
- 9 Çalışanlarımız, çözümler üretmek için müşteriler, satıcılar ve diğer paydaşlarla ortak hareket ederler.
- 10 Çalışanlarımız, örgütün bir bölümünden başka bir bölümünde ortaya çıkan sorunlara müdahale ederler ve sorunları fırsata çevirmede bilgilerinin kullanırlar.
- 11 Firmamız, bilgi biriktirmenin bir yolu olarak tanıtım belgesi, vaka çalışmaları, patentler, lisanslar kullanır.
- 12 Örgüt bilgilerimizin çoğu, kılavuzlarda ve veri tabanlarında yer alır.
- 13 Firmamızın çeşitli bilgi kaynaklarına kolay erişimi olan bir kurumsal bilgi portalı vardır.
- 14 Örgüt kültürümüz belirli işlerin nasıl yapılacağı konusunda çeşitli fikirler ve yöntemler içerir.
- 15 Firmamız bilgi ve tecrübesini yapı, sistem ve süreçlere dâhil eder.

Ek 2. Rekabet Avantajı Ölçeği İfadeleri

1. Ana Rakipleri ile karşılaştırıldığında firmamızın düşük maliyet rekabet avantajı vardır.
2. Ürünlerimiz, rakiplerinkinden daha üstün kaliteye sahiptir.
3. Firmamız, ana rakiplerinden daha fazla Ar-Ge ve yenilik yeteneğine sahiptir.
4. Firmamız, ana rakiplerinden daha iyi yönetim becerisine sahiptir.
5. Firmamızın kâr oranı, ana rakiplerinden daha yüksektir.
6. Firmamızın büyüme oranı, ana rakiplerinden daha fazladır.
7. Firmamız, önemli görevler üstlenerek çeşitli alanlarda rakiplerine öncülük eder.
8. Firmamızın kurumsal imajı, ana rakiplerinden daha iyidir.
9. Ana rakipler, firmamızın ürünlerini veya hizmetlerini kolayca taklit edemez.
10. Ana rakipler, firmamızın fikirlerini kolayca taklit edemez.
11. Ana rakipler, firmamızın sahip olduğu konuma kolaylıkla gelemezler.

ETİK KURUL İZİN BELGESİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 02/09/2019-E.25354



T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurul

Sayı :54674167-050.03.04/
Konu :Kararlar

Sayın Arş. Gör. Arif DAMAR
Araştırma Görevlisi

İlgi : a) Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dekanlığı'nın 24/07/2019 tarihli ve E.21852 sayılı,
b) Üniversitemiz Etik Kurulu'nun 02/08/2019 tarihli ve 4 sayılı Oturum Kararı.

Üniversitemiz Etik Kurulu'nun 02/08/2019 tarihli ve 4 sayılı toplantısına ilgi (a) yazı ile gönderilen Arş. Gör. Arif DAMAR'ın "Kobilerde Örgütsel Çift Yönlülük ve Çeviklik: Kültürlerarası Karşılaştırma" isimli çalışmasının etik açıdan uygunluğu görüşülmüş olup, Üniversitemiz Etik Kurulu'nun 02/08/2019 tarihli ve 4 sayılı toplantısının 4 nolu Kararı ile çalışmanın yapılmasında etiğe aykırılık bulunmadığına toplantıya katılanların oy birliğiyle karar verilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Nurgül ÖZBAY
Etik Kurul Başkanı

DAĞITIM
Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dekanlığına
Sayın Arş. Gör. Arif DAMAR

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Rektörlüğü 11030 Bilecik
Tel: 0228 214 10 22
Faks: 0228 214 10 17
E-Posta: ozelkalem@bilecik.edu.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat:
Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat Tel: 0(228) 214
Elektronik Ağ: bilecik.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.